

FUNDACJA GENERAL ELŻBIETY ZAWACKIEJ
ul. ...
...
e-mail: l.pak@wp.pl, www.zawackie.pl
IP 956 10 25 127; REGON 670502736
KRS 00000 41692
r-ku 82 1090 1506 0000 0000 5000 0244

M: 225

3.03.2005

[Signature]

Nowe Miasto Lub
ZHP "Grunwald" AK
++ Pater Dominik
ps. "Domin"

prezbr. mozwisko "Panek Franciszek"

M: 225/834 Pom

SPIS ZAWARTOŚCI
TECZKI

Pater Dominik

J: N-225/834 Pom.

Nowe Miasto Lub. - AK

- I./1. Relacja *k. 6 s. 1-6*
- I./2. Dokumenty (sensu stricto) dotyczące relatora *k. 1 s. 1*
- I./3. Inne materiały dokumentacyjne dotyczące relatora *k. 2 s. 1-2*
- II. Materiały uzupełniające relację *k. 4 s. 1-4*
- III./1. Materiały dotyczące rodziny relatora —
- III./2. Materiały dotyczące ogólnie okresu sprzed 1939 r. —
- III./3. Materiały dotyczące ogólnie okresu okupacji (1939-1945) —
- III./4. Materiały dotyczące ogólnie okresu po 1945 —
- III./5. Inne ... —
- IV. Korespondencja
-
-
-
- V. Nazwiskowe karty informacyjne *k. 11*
- VI. Fotografie *dwie i ikonografii*

1/11. Relacja: Pater Dominik

1. Relacja o Dominiku Patersze spisana przez Sone (Teresa Pater) i córkę (Marie Jarmowska) - data napisania 1, 1989, kopia napisu k. 2 s. 1-2
z arch. E. Zawackiej
2. Relacja o niezwykłym atonku konspiracji Dominiku Patersze spisana przez Teresę Pater (Sone) 7.09.1991, rękop. oryg. k. 4 s. 3-6

APLIKACJA
Biżelej Z...
nr... M-225
data wpływu T-1989

Relacja

o niezującym D.Pater
złożoną przez żanę Teresę Pater oraz
córkę Marię Taranowską, obie zamieszkałe
w Nowym-Mieście, ul. Zwirki i Wigury nr 6.
tel. 26-87.

Urodził się 6 maja 1908 w Toruniu z ojca
Franciszka, burmistrza w Lubawie oraz matki Marty z domu
Suchockiej. Uczęszcza do Gimnazjum w Lubawie. Z powodu
kalectwa niezdolny do służby wojskowej. Nie uczestniczył
w działaniach wojennych 1939r. Mieszkał w Lubawie-Fijewo
i pracował w Banku. W czerwcu 1939r D.Pater aktywny harcerz
od wielu lat został mianowany komendantem tajnej grupy
dywersyjnej nołych patroli K-7 o kryptonimie "Grunwald".
W tym samym miesiącu wspólnie z władzami wojskowymi została
na terenie Lubawy zorganizowana Wojenna Komenda Pogotowia
Harcerskiego składająca się ze starszych harcerzy w wieku
od 13-16 lat. Komendantem tegoż pogotowia został wybrany
jako podharcemistrz harcerstwa D.Pater. Pogotowie miało za
zadanie współpracę z Komendą Straży Granicznej w Lubawie
w zakresie ochrony pogranicza na odcinku Radomno-Rakowice-
Rozdane-Byszwałd i Raczek. W mieszkaniu D.Patera wytypowani
harcerze prowadzili w m-cu sierpniu 1939r całodobowy
nasłuch niemieckich stacji radiowych a w szczególności
stacji "Trojan" nadawającej w języku polskim. Meldunku z
nasłuchu przekazywane były do Komendy Straży Granicznej.
Wszelkie kontakty utrzymywane były za pośrednictwem zorgan-
izowanych zwiadowców-kurierów harcerzy.
W dniu 2 września po wkroczeniu wojsk niemieckich do Lubawy¹
w szkole gdzie mieściła się harcówka i znajdował się cały
sprzęt harcerski zatrzymali się przejściowo Niemcy, którzy
zniszczyli własność harcerzy. Po opuszczeniu szkoły przez
wojsko niemieckie D.Pater w zniszczonym sprzęcie znajduje
sztandar drużyny 17-tej PDH, który przez całą okupację prze-
chowywał aby po wyzwoleniu przekazać do kierownictwu szkoły
podstawowej w Lubawie. Jako bibliotekarz rejonowy Towarzystwa
Czytelni Ludowych w Lubawie ukrywa również znaczną część
księgozbioru we własnym domu, Książki w czasie okupacji
wypożycza polakom. Dwiadują się o tym Niemcy, którzy po rewizji

2

rekwirują znajdujące się w mieszkaniu książki. Przez całą okupację D.Pater pracuje w banku w Nowym-Mieście, dokąd rodzina zmuszona była się przeprowadzić w 1940r. Były tu bardzo złe warunki ^{mielokony} tak że dzieci często chorowały. Bezinteresownej pomocy udzielał dr Piotrowski. Działalność konspiracyjna D.Patera w czasie Okupacji czy też przynależność do organizacji podziemnych nie jest rodzinie znana.

Po wojnie D.Pater pracuje w różnych zakładach w Nowym-Mieście na stanowisku gł.księgowego. W 1971r przechodzi na emeryturę. Społecznie pracuje w dalszym ciągu w ruchu harcerskim. Umiera 17.05.1980r.

Nowe-Miasto 30.11.1988r.

Relacja o więzjącym członku konspiracji Dominiku Poterze

Dominik Poter - mój mąż urodził się 6 maja 1908 r. w Toruniu. L. urodz. 17 maja 1980 r. w Nowym Mieście Lub. Ojciec jego Franciszek, był burmistrzem miasta Lubawy. Matka - Marta z Szechowich nie pracowała.

Mój mąż przeszedł do gimnazjum w Lubawie, a następnie do gimnazjum w Chełmie. Pracował zawodowo jako inżynier w Banku Ludowym w Lubawie.

Był instruktorem wicekierownika w Powiatu podchorążym i członkiem Komendy Kufca - Harcerzy w Lubawie.

Od 1933 roku pełnił też miejsce junaka biblioteka-
ra, a następnie prezesa oddziału Towarzystwa
Czytelników Ludowych w Lubawie.

Jako niezdolny do służby wojennej (amputacja stopy) nie brał udziału w kampanii wrześniowej.

W związku z likwidacją Banku Ludowego w Lubawie został przeniósł do Nowego Miasta Lubawskiego. Je wychowywałam wielkich dzieci, a mąż pracował w Reiffenbaurum.

Wskazywanie Działalność konspiracyjną - po przesłuchaniu i
zapytaniu przez Lt. Jana Delebsz, Komendanta
Powiatowego wychowanie Finko weso i Przy sposobie me
Kojłowego w Nowym Mieście Lub. - zapowiadano
w VI - VII 1930. w sprawie dywersyjno - sabotażowej

Opisem zostai wypracowy komenda etemu tejnej grupy
 dywersyjnej matych patroli 2-7 dyspozycje "Prinwald".
 We VIII. 1939r. uspokojeni z wiadkami wojownicy
 zostai, ze terenu Lubawy zorganizowane wojenne
 komenda Popotowia Horcańskiego, polnie komenda etemu
 tegoz popotowie jako podkomendni stuz zostai nowier
 wypracowy moiz.

Temit między innymi oficjalnie funkcje dowodcy
 grupy nastaciu nie miechich radio stacji. Dyspozycje
 tej miedzielnym radiu. Poizug genow 1939r
 miedzielnym ten zostai zachowawczym i dokopany
 w domu Holowici i Lubawie.

Przez cały okres okupacji przechowywali s'my
 wato miost i wozym lubowshim, a woztuznie
 nowomiejkim wiezakiem standard 22 Tomosoliej
 Dniowy Horcety im. Tadeusza Kisielewicz i Lubawie.

Zabezpieczali s'my nowier rejestracje pozycje
 lubowshiego kryzobionu TCD w drewniowych
 skryniach. Bydy one porzeczno przechowywane
 w domu w Bronach przez nie stajacim wozem
 Guchowshiego stolca majomero Niemca, wot
 owobnie NSDAP. No skutek miobstaje jego zomy
 treba bylo je przetransportowac do budynku
 zomy miejscowego adwokata Piotrowskiej. Wiele w
 wozosciowych ktworou boletyzycowych rozpromakowis'my
 wiod podnych zafamie. Miezliwicy miote?
 okroj. Czesc dokumentow bibliotecnej zinszygls'my

W Nowym-Mieście odwiekai nas: wozoyou u
 nas mosh lubowshi nowisnie - Maria Giazek
 z zyma.

Stawiprót teri z nami kontakt Jan Łujanski, wrocetk którego moj muž zwad od poptku lat trzydziec tycz. Ukrywał się on u nas w czasie w okresie mi spodnie ubawy bysie dleci Polakow i pib Remy. Muz moj bycal teri u ukrywajacego się w Nowym- Miesie lubawianka, wydra kradziorce Janie Wolnego. Nie zapomian natomiast z adnej igumbsci & Jozefem Szello z Siobanka Melskiego, który odbył z muzem Stwieraz rozmow & wtety day.

Wre bydale ukrywajace i przejawy konspire- cyjnej działalności mozo muzie w Nowym- Miesie.

Bez porzeczno ho wyzoleniu spod okupacji hitleru- skiej był wio ukieka Polskiego Komitetu Obywatelnego Wspolnie z wydra Janie Wolnym i Janem Miedzkiem wchodził w skład Kolegium redakcyjnego, które codziennie wydawało powie lanie Komunikaty, zwiastuja wiadomosci & wiadulchu radiowego, uchwały PKO i aktualne wiadomosci miejscowe.

PO reaktywowaniu Starostwa Powiatowego powieko mo die funkcje kierownika wydzialu Adm. i St. Rayno gospodarstwa a moztz jwie gionego wyjonego w Komunikacji Janie Osiagowski.

Od 1. X. 1945 r. pracowal u dyku Janym charaktere w 92ps "samowowoc. Chlopsko" w Nowym- Miesie.

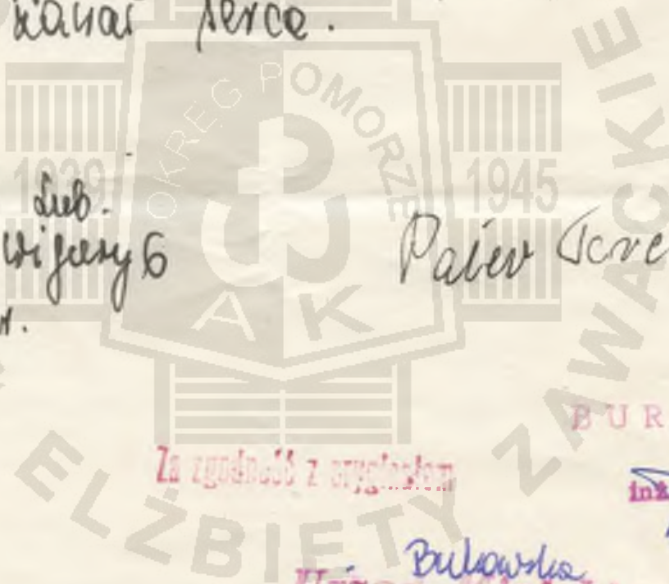
Spoteranie jelim funkcje Komendanta Kluba Harcerszy.

W 1948 r. w Powiatowym Urzędzie Bezpieczenstwa Publicznego w Nowym- Miesie był kilkunacie godzin przesluchiwany przede ukupkiem w sprawie działalności i uzbrojeniu lubawskiej

główny Popołowia Wojennego Jerce. Przedstawit
 zjedyncie - znacze. Kieki lubania ubie - 14018
 polez w kierunku wespolem podstuchem radiowem.
 Wiec jakimi kato miael zadnych innych przesobit
 mej pracy dokonywajacej i odmienit propozycje
 informacyj z tymi katozolem w charakterze informatora
 O treści, metodach i przebiegu tego sledztwa
 zostal przesobitoinformowany Jan Kujawski.
 Przejel on z Ostrody po otrzymaniu naszego
 listu, napisanego z bezwzrostem katozolem
 konspiracyjnej ostrozności.
 Wosekucenie sledztwa bude choroba szego i
 jernymy kanał Jerce.

Nowe kato sub.
 ul. Zwirki i Wigury 6
 7.11.1991r.

Patryk Jerca

Za zgodność z oryginałem

BURMISTRZ

inż. Jan Jedz

Bulowska
 Urząd Miejski
 1991.10.16.
 w Nowym Mieście Kambuskim

1/2. Dokumenty dotyczące rektora: Pater Dominik

1. Oświadczenie Bolesława Jentkiewicza
byłego starosty pow. lubawskiego, z 18.08.1978,
kserokop. oryg.

№. 1 5. 1

L. dz. 295/A/192

Nowe-Miasto dn.13.08.1973

28 1

Bolesław Jentkiewicz
Nowe-Miasto Lub.
ul. 19 Stycznia

Jako b. przewodniczący Polskiego Komitetu Obywatelskiego którego członkiem był również Ob. Dominik Pater, i jako b.starosta powiatu lubawskiego w roku 1945 oświadczam co następuje:
 W chwili wyzwolenia Nowego Miasta Lubawskiego spod okupacji hitlerowskiej PKO objęło władzę w mieście obsadzając wszystkie urzędy ludźmi zaufanymi. O wystawianiu jakichkolwiek angażów wtenczas nie myślano, wystawiając tylko legitymacje służbowe polsko-rosyjskie. Pierwszym urzędem w powiecie było Starostwo, w którym pracował Ob.Dominik Pater w/g legitymacji z dnia 15.II.1945r a faktycznie już z dniem 21.I.1945r. Gdy z dniem 1.V.1945r została utworzona Komunalna Kasa Oszczędności powiatu lubawskiego, która była składową częścią Starostwa Ob. Pater Dominik przeniesiony do pracy tamże, jako były pracownik bankowy. O tak zwanych papierkowych przeniesieniach nie myślano. Najważniejsze by praca w pierwszych tygodniach wyzwolenia szła sprawnie. Stąd też podawa nie przez Ob. Patera Dominika czasu pracy w Starostwie do 30.IV. 1945r, zaś w KKO do 31.X.1945r jest słuszne i ciągłość pracy zachowana.
 KKO nie mogła wystawić zaświadczenia, że pracował od 15.II.1945r skoro została reaktywowana dopiero 1.V.1945r i za ten czas KKO wystawiło świadectwo.
 Już później następowala normalizacja i właściwe wystawianie dokumentów.

Na legitymacji z dnia 15 II 1945r -jest mój podpis.

Bolesław Jentkiewicz
 Bolesław Jentkiewicz/

Stwierdzam własnoręczność podpisu
Ob. Bolesława Jentkiewicza.

Nowe Miasto Lub.dnia 20.VIII.1973r.

Kierownik Referatu
 Ogólno + Administracyjnego
 / Urszula Radziszewska /

1/3. Inne materiały dokumentacyjne: Pater
Dominik

1. Oświadczenie Dominika Patera z 7.07.1979
o Władysławie Gierskim, kserokop. n.kp. k. 1 s. 1
2. Oświadczenie Teresy Pater z 7.09.1991,
n.kpis oryg. k. 1 s. 2

Wskazanie o aktach Władcy sąwa
Gierskiego Jerzy

Wskazywanie lipca 1939 roku rozpisania z oddziałami wydziałami zastawo
na terenie Lubawy zorganizowana Komenda Pogotowia Harcerskiego ze starszych mar-
sowy w wieku 13-16 lat. Komendantem Pogotowia był podkarmiszk Tomasz Pater.
Zadaniem pogotowia było współpraca z Komendą Straży Granicznej w Lubawie przy
ochronie pogranicza na odcinku Radomno - Rakonice - Rakonice - Gyzow - Rzeczek. Niezależnie
od tego kilka wydziałów marsowy w moim mieszkaniu na szlaku Lubawa - Fico
prowadziło w sierpniu 1939 całonocny wartuch niemieckich służby radiowej, a
szczególnie stacje "Kopan", które podawały wiadomości w języku polskim, i meldunki z tego
przesyłano Komendzie Straży Granicznej. Kontaktem odcinków z dowódcą dowodzący
był za pośrednictwem zarządców, Kurierów. Jednym z tych marsowy, którzy brali udział
w nastudku, był druh Władysław Ryszard Gierski z 17. dywizji Pomorskiej Przemysłu Harcers-
kiego w Lubawie.

Oświadczanie do dziej na życzenie pedera. Tomasz Pater
4. lipca 1979

(D. Pater)

Oświadczenie wybrane dla Władysława Gierskiego
ps. "Rys" 3.03.2005. J. S.

Ojciec Teresa
ul. F. H. i W. 6
13-300 Nowe-Miasto Lub.

Oświadczenie

Ja, Teresa, Pater z domu Łacyniński,
urodzony, 7. II. 1916 roku w M. Łęcku
oświadczam:

1. Po zakończeniu akcji obozowej we wrześniu 1939,
mój mój, Dominik Pater, tajemnie
przyjął do swojego mieszkania standard 22
Polskiej Organizacji Wojskowej w Lubawie.
W czasie okupacji był on ukryty w podziemiu
Miejscu ze składami i niezbędnymi materiałami
Krajoznawczych. Po raz pierwszy go ujawnił z tym
standardem w czasie powstania w Lubawie w maju
i pochodził w dniu 3 maja 1945 roku, a następnie
9 maja 1945 r. w publicznej manifestacji z okazji
zakończenia wojny w Europie przed siedzibą
 władz powiatowych i miejskich w Nowym-Mieście.
2. Marcin Paszek i jego żona Stanisława,
byli moimi najbliższymi przyjaciółmi od czasu
szkolnych. Oboje żyli w Łęcku. Marcin Paszek
był klerikiem najpierw w Lubawie, a następnie
w Rybniku. W czasie okupacji pracował w mieście
jako sprzedawca i doposażeniowiec.

BURMISTRZ

Int. Jan Jeda

7. II. 1991 r.

Za zgodność z oryginałem

Urząd Miejski
w Nowym Mieście Lubawie

Pater Teresa

11. Materiały uzupełniające relacje - Pater
Dominik:

1. Ślimiński J., Subawa..., Obietym 1982,
fragmenty: s. 191, 192, kserokop. k. 3 s. 1-3

2. Kujawski Jan, program "Pater Dominik",
[w:] Słow. biograficzny konspiracji pomorskiej
1939-1945, Tomii 1996, cz. 2, s. 137-138,
kserokop. k. 1 s. 4

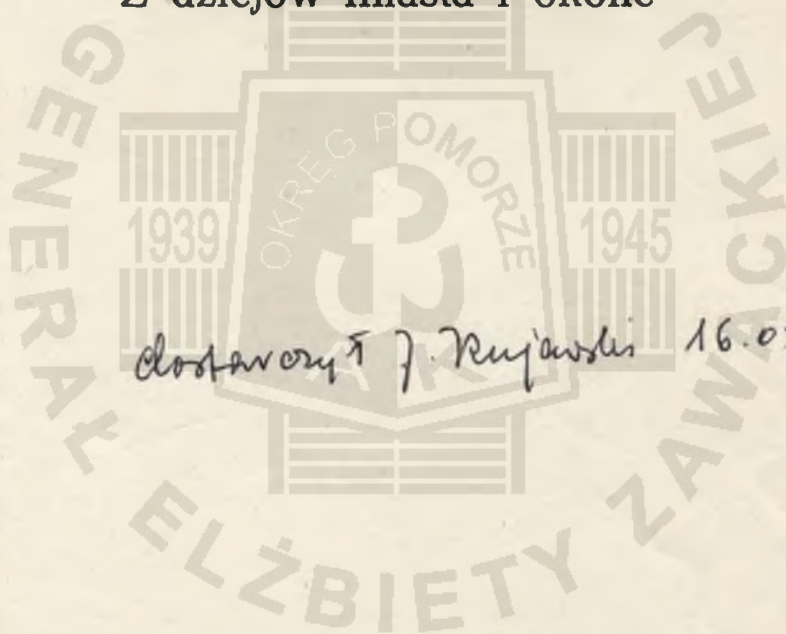
JÓZEF ŚLIWINSKI

1

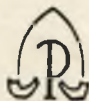
*Terka opólne
obwód Nowe Miasto Lub.*

LUBAWA

Z dziejów miasta i okolic

dotarcie J. Ryjarski 16.05.95

WYDAWNICTWO POJEZIERZE OLSZTYN 1982

Prusy Zachodnie, w skład której wchodziła Lubawa, w licznych instrukcjach i przemówieniach stale z naciskiem podkreślał, że „język polski musi zostać całkowicie wytępiony”.* Zburzono kilkadziesiąt krzyży i kapliczek przydrożnych, ponieważ znajdowały się tam napisy polskie. Rozbito figurę kultu religijnego, ustawioną w miejscu spoczynku uczestników powstania listopadowego, przy skrzyżowaniu dróg wiodących do Targowiska i dworca kolejowego. Przy ulicy Warszawskiej usunięto pomnik Chrystusa Króla. W kościołach zniszczono polskie napisy, zburzono cmentarz i świątynię żydowską.

W domach przeprowadzano rewizje w poszukiwaniu książek, gazet, a nawet modlitewników polskich, które następnie publicznie palono. Postanowiono w pierwszym rządzie zniszczyć księgozbiór biblioteki TCL w Lubawie. 29 kwietnia 1940 roku gruzińskie Gestapo skierowało w tej sprawie do landrata powiatu lubawskiego w Nowym Mieście, Beckera, pismo następującej treści: «Powyższe Towarzystwo jest organizacją, która opiera oświatę ludu na nacjonalistycznych podstawach. Przez zakładanie czytelni ludowych i wydawanie czasopism chce ono zwrócić uwagę ludu polskiego na „historyczne posłannictwo Polski” i przez to współdziałać w „podnoszeniu dumy narodowej”. Towarzystwo prowadziło swą działalność na terenach należących uprzednio do Rzeszy i jest ono jednym z głównych nosicieli polskości i [...] wrogich Niemcom tendencji. Oddział Towarzystwa znajdował się w Lubawie, liczył 79 członków i obejmował 11 bibliotek. Zarządem Powiatowym kierował Dominik Pater, bibliotekarz TCL Lubawa, Bank Ludowy. Jeśli dotychczas nie nastąpiło jeszcze zlikwidowanie Towarzystwa, to proszę tego dokonać i zabezpieczyć istniejący majątek».** 6 maja 1940 roku landrat nakazał burmistrzowi Lubawy, Marksowi wykonanie owego polecenia w ciągu ośmiu dni. 10 maja burmistrz odpowiedział, że „Książki Towarzystwa Czytelni Ludowych znajdują się obecnie u Dominika Patera zamieszkałego w Fijewie. Zabezpieczyłem je w dniu dzisiejszym. Meble Towarzystwa przejął Urząd Pracy w Lubawie”***.

Tymczasem Dominik Pater przekazał Niemcom z dużego księgozbioru biblioteki TCL tylko kilkadziesiąt tomów. Pozostałe umieścił w skrzyni i przewiózł do dawnego browaru lubawskiego. Powierzył je na przechowanie — nie wtajemniczając w zawartość — znajomemu Niemcowi, głuchoniememu stolarzowi, członkowi NSDAP. Niemiec ów na skrzynie nie zwracał uwagi. Jednakże jego żona zaczęła coś podejrzewać. I wtedy księgozbiór rozdzielono między zaufanych Polaków. Większość książek

* W. Jastrzębski, J. Sziling, *Okupacja hitlerowska na Pomorzu Gdańskim w latach 1939—1945*. Gdańsk 1979, s. 242.

** T. Ruczyński, *Opowiadanie z pogranicza*. Łódź 1973, ss. 161—162.

*** Ibidem, s. 162.

przechowywała Piotrowska, żona adwokata lubawskiego. Niestety, dom jej spłonął w czasie działań wojennych, w styczniu 1945 roku. Przechowało się zaledwie kilkadziesiąt tomów, które po wyzwoleniu stały się załącznikiem lubawskich bibliotek.

Władze hitlerowskie przystąpiły też do procesu germanizacji ludności polskiej poprzez tak zwane eindeutschowanie. Polegało to na przymusowym wpisywaniu Polaków do trzeciej i czwartej grupy niemieckiej listy narodowej. W ten sposób tworzono volkslisty. Akcja eindeutschowania miała na celu rozbitcie zwartości społeczeństwa polskiego i załamanie ducha patriotycznego Polaków poprzez wprowadzenie ich w stan depresji moralnej. Chodziło o maksymalne zwiększenie liczby ludności niemieckiej przy jednoczesnym stałym obniżaniu liczby Polaków. Również zasadnicze znaczenie dla dalszego przebiegu kwalifikowania Polaków do kategorii Niemców miała klęska hitlerowców pod Moskwą w grudniu 1941 roku. Wzrosło bowiem zapotrzebowanie na żołnierzy. Ponieważ prawdziwych Niemców było zbyt mało na Pomorzu, aby zasilić szeregi Wehrmachtu, Polaków wciągniętych na „volkslistę” siłą wcielano do armii niemieckiej. Akcja ta przybrała większy rozmach od roku 1942. Dlatego też zmuszano ludność do wpisu na niemiecką listę narodowościową (Deutsche Volksliste).

Ludność ziemi lubawskiej, podobnie jak wszędzie na Pomorzu, podzielono na następujące kategorie narodowe: pierwszą grupę tworzyli Reichsdeutsche, to znaczy Niemcy miejscowi pochodzący z Rzeszy Niemieckiej, którzy obywatelstwo niemieckie mieli już przed wojną. Byli oni tu przeważnie szefami policji, SS, komendantami obozów. Drugą grupę stanowili Volksdeutsche, czyli Niemcy również miejscowi, mający przed wojną obywatelstwo polskie. Właśnie ci najbardziej wysługiwali się reżimowi. Byli aktywnymi członkami Selbstschutzu, SS, SA. W niszczeniu polskości pomagała im znajomość stosunków miejscowych. Do powyższej grupy dołączyło kilku polskich zdrajców, którzy tym chcieli udowodnić swe niemieckie pochodzenie. Byli to między innymi: dawny sekretarz miejski Leon Matuszewski, który zmienił potem nazwisko na Maties, kupiec Alojzy Biernacki i jego syn Józef. O takich właśnie zdrajcach krążyła na Pomorzu parafraza wiersza *Kto ty jesteś?*:

„Kto ty jesteś? — Volksdeutsch mały.
Jaki znak twój? — Krzyż łamany.
Kto cię stworzył? — Zawierucha.
Co cię czeka? — Gałąź sucha”.*

* B. Standa ra [senior], *Kronika Lubawy*. Maszynopis. 1964. Zbiory rodziny Standarów z Lubawy. Stąd zaczerpnięto niniejszą relację.

Pater Dominik, przybr. nazw. „Franciszek Panek” (1908–1980), dowódca grupy nasłuchu Harcerskiego Pogotowia Wojennego w Lubawie, żołnierz wywiadu Obwodu AK Nowe Miasto Lubawskie.

Urodzony 9 V 1908 r. w Toruniu; syn Franciszka, burmistrza m. Lubawy i Marty z d. Suchockiej. Uczył się w progimnazjum w Lubawie i w gimnazjum w Chełmnie. Pracował zawodowo jako księgowy w Banku Ludowym w Lubawie. Podharcistrz — członek Komendy Hufca Harcerzy w Lubawie, także bibliotekarz i prezes TCL.

Przeszkolony w lipcu 1939 r. i zaprzysiężony przez kpt. Dulębę, przedstawiciela PUWF i PW, był w sierpniu 1939 r. w ramach Harcerskiego Pogotowia Wojennego w Lubawie dowódcą całodobowego nasłuchu niemieckich stacji radiowych. (Dysponował nadajnikiem radiowym). Zabezpieczał cenne pozycje lubawskiego TCL. Przechowywał w swoim mieszkaniu sztandar 22 Pomorskiej Drużyny Harcerzy im. Tadeusza Kościuszki w Lubawie. W końcu 1940 r. po likwidacji Banku Ludowego w Lubawie, przesiedlony do Nowego Miasta Lubawskiego i zatrudniony w Raiffeisenbank. Był jednym z informatorów ks. Władysława Łaniewskiego ps. „Bryler”. W początkach 1943 r. za pośrednictwem Jana Kujawskiego ps. „Piórko”, wprowadzony do siatki Stanisława Leskiego. Przekazywał wiadomości dotyczące wysiedlania Polaków i napływu kolonistów niemieckich, stosunków między ludnością miejscową a napływową, przejawów bezprawia hitlerowców na wsi, poziomu produkcji rolnej, obciążenia kontyngentami itp. W jego mieszkaniu ukrywali się przejściowo Marcin Graszek ps. „Rybka” i Jan Kujawski ps. „Piórko”.

Po zakończeniu działań wojennych na terenie powiatu nowomiejskiego jako członek Polskiego Komitetu Obywatelskiego brał udział w naradach akowców w mieszkaniu ks. W. Łaniewskiego, dotyczących ważniejszych decyzji personalnych, administracyjnych i gospodarczych. Był współredaktorem Komunikatów Polskiego Komitetu Obywatelskiego.

Po wojnie — zgodnie z ustaleniami Kmdy Obw. AK nie ujawnił się. Po reaktywowaniu Starostwa Powiatowego był kierownikiem wydziału administracyjnego, a następnie głównym księgowym Komunalnej Kasy Oszczędności. Od 1 XI 1945 r. do emerytury pracował jako główny księgowy w PZGS „Samopomoc Chłopska” w Nowym Mieście Lubawskim.

*Słow. biograficzny konspiracji pomorskiej 1939-1945
Wyd. FAPAT, t. X Tomii 1996, s. 2.*

W październiku 1948 r., po kilkunastogodzinnym przesłuchaniu w PUBP w Nowym Mieście Lubawskim poważnie zachorował i miał pierwszy zawał serca. Zmarł w 1980 r.

AP AK, T.: Kujawski J., Łaniewski W., Pater D., (rel. żony i Z. Muchlińskiego), Piotrowski B.; Śliwiński J., *Lubawa. Z dziejów miasta i okolicy*, Olsztyn 1982, s. 191–192; Standa B., *Harcerskie Pogotowie Wojenne w Lubawie*, Lubawa 1982, s. 33–34.

Jan Kujawski

T: M-225/834 Pom.

Nowe Miasto
Sub.

Pater Dominik

→ Karty informacyjne

k. 11

M-225

M. Mierobski

17.05.80 ++ Peter Dominik, Dominik
zob. met H. Grewskię M. Mierobski.
nr. 6.05.1908 w Toruniu
mieszkał w Lubawie od 1932
Warszawa od 1919 r.
Zakampanie 64 amyg w. Pój Białkopi 11 XI 1939
W czerwcu 1939 r. mianowany Kuratorem tejniej
grupę dywersyjną - mały depatrol "K-7"
Krypsorium, Gromad
nr VI 39 Kmett. Wojennego Papostwa ZHP Lubawa
W jego mieszkaniu odbywał się catodolowy
kontakt ^z grupą m. in. w sierpniu 39
Po dyktandum H. Grewskię Kmett, Pój Białkopi

produkcja
H. Misato

++ Pater Dominik

kręgarz z zawodem, inwalida

Kuolt Kufce dubowa H. Misato

inf. J. Sale między lat 1939 a 1945

UNDA
RA
ELŻBIETY ZAWACKIEJ

AK

1939 1945

4

++ Pater Dominik
ul. M. 152 Jamnik
Celnicki ks. Jamnik
to celu myślenia zagwarant
1939 1945

2.5.14

Nowe Miasto
inż. Brodki, 5

Pater Dominik

brat ulewał po wyzwoleniu u spotkań
AK-owców u ks. Ławickiego odnawia
ważniejszych decyzji personalnych, lokalowych
i gospodarszych dot. pow. nowomijskiego.

Zn. ul. Bernarda Pietrowskiego spisano
pnr Jana Ławickiego M-7, t. tegoż [Piotrowskiego]
Insp. Brodki, I/1/4.
sw. 16r'88

HP

Brodnica
AK 6

Pater Dominik

1939

1945

T.: Łamiński Władysław, Insp. Brodnica, 11-152, I, 1/3v.

MGr. 85

Nowe miasto dub.

NK 7

++ Pater Dominik

ps. Dominik, phm

Lubawianin, szkolny kolega księdza
wt. tamieńskiego uczestniczył w spotkaniach
z księdzem, które obrot. nastąpiło panujących
wśród miejscowej ludności

3. 3 kandydatura na informatora o stosunkach
społeczno-gospod. i nastojach miejscowej ludności.
Franciszek Panku now przedstawił.

me persone I/II 1945r. był członkiem trójki
wspierającej Komunistyczny Związek Młodzieży
w m. M. Lubo.

zob. str. Jana Kujawskiego M-63, I/1/str. 4, 6.

III 6/str. 3, 4

verte

M. U.

na rekyjs

методом з р. J. Kujarskim 6.04.1992

Broduice

8

Otcer Dominik

Do mylowu moju bibliotekera TON. Cytelni
Ludomy, Micromet wyduca pomatoym
TCL Lubeko. Nic silni potas olupay'i u
Fijetoi, piodaynet u domu kritiki TCL. N meju
1940 r. ne potecami woadz wieumidior - pidierei
tylko uric kni gozhi, omi (killeduisit tonov),
result ulnyl winod reufonyet Potaliois.

zob. : Šlimiński J., Lubeko, Hyd. Pajemine, Olsthy n 1982,
str. 191

KHX-PT

PATER DOMINIK

9

BRODNICA
AK

Uczestniczył w spotkaniach nowomiejskiej grupy
AK-owców w ciągu pierwszych tygodni po 19.01.1945r.
odbywających się w mieszkaniu ks. Władysława
Łaniewskiego.

T. Piotrowski Bernard, Insp. Brodnica, M-7, I/1/4.

MGr'99

a

FK 10
Nowe M. Lubaw
Sre

PATER Dominik

przybr. warszawsko "Franciszka Szarek"

Urodz. 9.V. 1908 r. w Tommie.

Dowódca grupy nastęchu Parcewskiego
Bogotana Kojeliwego o Lubawie żołnier.
wyrażeń Obwodu FK Nowe Miasto Lub.

Zob. Słownik Biogr. Nowy Sre. 122, s. 137

Fundacja Archiwum Powiatu FK
Tomii, 1996 r.

Ulan/2002 r

a) Pater D. (m.)

Brodni'ce
PK 11

Współpracował a ks. Władysław
Laniewskim, szefem wywiadu
Inspektor Brodnic.

zob. Jerzy Szews, Stow. biograficzny
Ziem' Lubawskiej 1264-2000,
Lubawa 2000; biogram ks. Laniewskie-
go s. 135.

882 VI'03

BRODNICA

+ M-225-

AK- N. Miasto

Pater Dominik

Pater Dominik

